

הלכות קריאת שמע סימן ס כא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק י]

אָבֿל בַּמָּצוֹת דְּרַבְּנָן אֵין צָרִיף פֿונֿה⁽¹⁴⁾ וכו', לְכַד מִבְּרַת־הַקְּזוּזִין⁽¹⁵⁾ וכו', אָף מִפְּקֵה מְקוֹמֹת בְּשִׁלְחֵן־צֶרֶף מְשַׁמֵּעַ שֶׁהוּא חוֹלֵק עַל זֶה⁽¹⁶⁾ וכו', מְשַׁמֵּעַ גַּם־כֵּן שְׁאֵין לְחַלֵּק בֵּין מָצוֹה דְּאוֹרֵינְתָא לְמָצוֹה דְּרַבְּנָן⁽¹⁷⁾.

(14) ולדעה זו, אותם האנשים המריחים בשמים במוצאי שבת בבית הכנסת ומברכים עליהם 'בורא מיני בשמים', דעת הגרשו"ז אויערבך (ש"י פס"א הע' יז) שיש לדון אם כשיבאו לביתם לעשות הבדלה לעצמם [ולא לבני ביתם] האם מותר להם לשוב לברך על הבשמים, שאף על פי שלא התכוונו בברכתם בבית הכנסת לשם ההודאה המחויבת במוצאי שבת, מ"מ כיון שמצוות דרבנן אינן צריכות כוונה, אם כן כבר יצאו ידי חובתם, וממילא נחשבת ברכה זו כהפסק בברכת ההבדלה, ומשום כך אפשר שטוב שיקרימו ברכת הבשמים לברכת הגפן.

ולענין חיוב אכילת מצה ביום השני [בחוץ לארץ] שהוא דין מדרבנן, כתב בביה"ל לקמן (סי' תעה ס"ד ד"ה לא יצא) שאף לסוברים שמצוות דרבנן אין צריכות כוונה, ולכן אם אכל מרור וסבר שאין זה מרור יצא ידי חובה, מ"מ אם אכל מצה וסבר שאינה מצה לא יצא, כדי שלא יבואו לזלזל באכילת מצה.

(15) וכן בברכות התורה, הביא לעיל (סי' מז ס"א) שרוב הפוסקים סוברים שהן מהתורה, אלא שהביא שיש הסוברים שהן מדרבנן.

(16) ולגבי המוציא בברכה את חבירו, כתב לקמן (סי' ריג ס"ק יח) שמשמע מהשו"ע (שם ס"ג) שאף בברכות מדרבנן צריך שיכוון השומע לצאת ידי המצוה, וכתב שכן משמע בשו"ע סי' ריט ס"ה שברכת הגומל שבוירך להוציא את חבירו אם כיוון השומע לצאת יצא אף שלא ענה אמן, והרי זו ברכה מדרבנן. וכן לענין קידוש, כתב השו"ע לקמן (סי' רעג ס"ו) שהדין שאם קידש בביתו ושמע שכנו את הקידוש יצא ידי חובה, הוא רק כשהתכוון השומע לצאת והמשמיע להוציא, וכתב בביה"ל שם (ד"ה וכגון) שלפי מה שכתב המג"א כאן שבמצוות דרבנן אין צריך כוונה, ישתנה הדין שם [והיינו באופן שכבר קידש בתפילה וכיוון לצאת בזה ידי חובת קידוש, שאז הקידוש על הכוס הוא רק מדרבנן]. וראה עוד במה שכתבנו להלן בביה"ל ד"ה וכן הלכה.

(17) כאן לא כתב במפורש שכך היא הכרעת הדין, אך בשעה"צ לקמן (סי' תרצ ס"ק מא) כתב שהכרענו בסי' ס שאין לחלק בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן, וכן משמע במשנ"ב לקמן (סי' תרפ"ג ס"ק טו) שהכריע שאפילו במצוות דרבנן צריך לכוון.

[משנ"ב שם]

צָרִיף לְחֹזֵר וְלַעֲשׂוֹת הַמָּצוֹת⁽¹⁸⁾ וכו', כִּדְרָף שְׁאֵנִי קוֹרִין בְּסֶדֶר תְּפִלָּה⁽¹⁹⁾ וכו', שֶׁהָיָה מְשׁוּם זֶה עוֹשֶׂה כִּדִּי לְצֵאת אֶף־עַל־פִּי שְׁאֵנִי מְכַנֵּן⁽²⁰⁾.

(18) ולענין קריאת שמע כשלא כיוון ליבו בפסוק הראשון וצריך לחזור ולקוראה, כתב בביה"ל לקמן (סי' סג ס"ד ד"ה וחזור) שהפמ"ג (משנ"ב ס"ק ג) הסתפק אם החיוב לחזור הוא מהתורה או רק מדרבנן.

(19) ולענין הקורא קריאת שמע קודם התפילה, האם יוצא בה אף שלא כיוון לצאת, ראה מה שכתבנו לעיל סי' מז ס"ק לא.

(20) ובשעה"צ לקמן (סי' רלט ס"ק ב) כתב על דברי החיי אדם, שיוצא ידי חובה משום שכשהולך להתפלל מסתמא מכוון לקיים כמו שתיקנו חכמים.

ואף לענין מצות עשה של זכירת יציאת מצרים, מבואר בשעה"צ (שם) שלדעת החיי אדם אף אם לא כיוון לצאת, מ"מ יצא כשקרא בקריאת שמע פרשת ציצית. והוסיף, שהיינו דוקא כשקורא קריאת

שמע על סדר התפילה שאז מסתמא מכוון לקיים את המצוה כפי שתיקנו חכמים, אבל אם התפלל וקרא קריאת שמע של ערבית מבעוד יום וחזור וקורא קריאת שמע בלילה, אם לא כיוון בה לצאת ידי חובת יציאת מצרים לא יצא.

[משנ"ב ס"ק יא]

וְלִכְךָ הוּא לְעִכְשִׁיקָא רַק בְּפֶסוּק רִאשׁוֹן⁽²¹⁾.

(21) משמע שפירוש המילים מעכב בפסוק הראשון, וכן כתב לקמן (סי' סב ס"ק ג) שאין מצוי שכן ישראל לא ידע ביאור הפסוק הראשון שבקריאת שמע שהכוונה בו לעיכובא. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' ה אות ב) כתב שהכוונה המעכבת בפירוש המילים כוללת גם שיכוון ביה' אלוקינ' שמקבל עליו עול מלכות שמים. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (פניני תפלה עמ' כא-כג) שהכוונה לקבל עליו עול מלכות שמים היא כוונה נוספת מלבד כוונת פירוש המילים. וכל זה שלא כמו שהוכיח בספר כתב וחזותם לרעיק"א מהגמרא בברכות (יג, א) שאפילו בפסוק הראשון אין מעכב פירוש המילים אלא רק כוונה לקבל עליו מלכות שמים [וכן כתב במכתבי רעק"א מכתב ד].

ולגבי הזכרת השם שבפסוק ראשון, כתב לעיל (סי' ה ס"ק ג) שלדעת הגר"א אף שבכל הזכרת 'השם' צריך לכוון רק את פירוש קריאתו שהוא אדון הכל, מ"מ ב'שמע ישראל' צריך לכוון 'יהי הויה ויהיה' [ולדעת השו"ע שם יש לכוון כך גם בכל הברכות].

ואם לא כיוון בשמות של הפסוק הראשון את הכוונות שנאמרו בשו"ע סי' ה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) וכן דעת הגר"ש אלישיב (פניני תפלה עמ' כה) שאם נתכוון בהם שהוא השם יתברך יצא בזה.

ו'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', כתב לקמן (סי' סג ס"ק יב) שהוא בכלל הפסוק הראשון שאם לא כיוון בו צריך לחזור ולקרותו בכוונה. וכן לענין שאילת שלום בקריאת שמע, כתב לקמן (סי' סו ס"ק יא) שלא יפסיק בין 'שמע ישראל' ל'ברוך שם', כיון שגם זה בכלל היחוד. וכן כתב השו"ע לקמן (סי' סא ס"ד) שיש להפסיק מעט בין 'ברוך שם' ל'ואהבת', וביאר המשנ"ב שם (ס"ק לא) ש'ברוך שם' הוא בכלל קבלת עול מלכות שמים של הפסוק הראשון. אמנם, הרמ"א (שם) כתב שיש להפסיק מעט בין 'אחד' ל'ברוך שם', כיון שעיקר קבלת מלכות שמים הוא בפסוק הראשון.

[ביה"ל ד"ה וכן הלכה]

צִלְיָדִי הַבְּרִיחֵנִי⁽²²⁾.

(22) מבואר שעצם הברכה נחשב כמכוון ואומר שעושה את המצוה לצאת ידי חובה, והריטב"א בפסחים (י, ב) כתב שהטעם שאמרו חכמים שיברך את הברכות 'עובר לעשייתן' הוא כדי שיתקדש תחילה בברכה ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השם יתברך.

וזה דוקא כשמברך בעצמו, אך ב'שומע כעונה', כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' קסט) שאינו יוצא ידי חובה אלא אם כן יכוון ליבו לשמוע הברכה. ולכתחילה אין לסמוך על הברכה, אלא יכוון במפורש שעושה כן לשם מצוה.

סימן סא

דִּין בְּמָה צָרִיף לְדַקְדָּק וּלְכַנֵּן בְּקִרְיַת שְׁמַע

[משנ"ב ס"ק ב]

וּבְפֶסֶק "וְאֶהְיֶה"⁽¹⁾.

(1) וכשאומר 'ואהבת', כתב לעיל (סי' כה ס"ק יד) בשם ספר חרדים המשך במילואים עמוד 16

צד באר הגולה

הלכות קריאת שמע סימן ס מא

אומה מצוה, (ג) [3] (י) *וכן הלכה: ה' הקורא את 'שמע' ולא (יא) כן לבו בפסוק ראשון שהוא 'שמע ישראל' לא יצא ידי חובתו. והשאר אם לא כן לבו, אפילו היה קורא בתורה (יב) או מגיה הפרשיות האלו בעונת קריאת שמע, יצא, והוא שפגן לבו בפסוק (א) ראשון:

סא דין במה צריך לדקדק ולכונן בקריאת שמע, ובו כ"ו סעיפים:

א *יקרא קריאת (א) שמע (ב) [6] (ב) בכונה (ג) באימה ביראה (ד) ברמת וזיע: ב' באשר אנכי מצוה היום' הינו לומר, בכל יום יהיו בעיניך פחדשים, ולא כמי שפבר שמע אותו הרבה פעמים שאינו

שערי תשובה

[3] וכן הלכה. עה"ט. וכ"כ הפרי"ח סימן תפט ועין בכרייתוסף שם: [6] בכונה. עה"ט. ומח"ב כתב שבדור חדש מפליג בענין מה שאינו מקובל, דפרשה ראשונה מ"ב בתוכו כ"ו ע"ש, ואת צונועים חקמה:

(ב) בכונה. תוספות בספ"ק כתבו בדבריו שלמי אמרו דאיתם ג' פרשיות שתקנו בק"ש לפי שבהן עשרת הדברות, ע"כ צריך האדם לכונן בהם באמירת ק"ש אם עבר על אחת מהם: בה' אלמינו וקבל דבור אנכי ה' אלהיך, ה' אחד דבור לא יתירה לך, ובפסוק ואתה קבל דבור לא תשא, ובפסוק וכתבתם דבור לא

באר הגולה

לצאת ויברך אחריו עביר עצמו: * וכן הלכה. עין במשנה ברוך במה שכתבנו: וכן מבאר הגר"א וכו', עין שם בסעיף ד' שלחן ערוך בבאר הגר"א שדוחק את עצמו להעמיד הדין שלחן ערוך אלא דקאן דאמר מצות אין צריכות כונה, ובאמת השלחן ערוך בעצמו פסק בסימן ס דצריכות כונה, יותר טוב הנה לה לתרץ משום דספירה דרבנן כמו שמתיר האלה רבה: אלא ודאי דסבירא לה שאין לחלק כונה. ולענין אם צריך לחזור ולברך כשעשה פעם ראשון אפילו מצוה דאורייתא שלא בכונה, כתבנו בשם המגן אברהם דאין לחזור ולברך, ומצינו שכן כתב גם כן הישירי נכנס הגולה בסימן תפט ע"ש, ועין בפרימגדים בפתיחה דמסקנא לה אם הא דפוסק השלחן ערוך להלכה דצריכות כונה הוא משום ודאי או משום דספקא דאורייתא לחקרא, ונקמא מנה לענין דרבנן, ובחבורו בסימן תפט דמסימן תפט כתב נפקא מנה גם כן לענין ברכה והוא סותר למה שכתב בפתיחה ע"ש. ולא ראשון הוא כונה, כי גם העלת שכתב כתב דעם השלחן ערוך הוא מחמת ספק, כמו שמוכח בשמו באלה רבה בסימן ריג, ולכן הקשה לו בכמה מקומות, עין שם באלה רבה, ומשמע מדברי הפרימגדים בסימן תפט בסעיף קטן ח שרועה לצד גם דעת המגן אברהם לזה, שלכן סבירא לה להקטין אברהם דלא יחזור ויברך משום ספק: אבל כד נעני היטב במגן אברהם, אין שום ראיה לזה, שכתבנו: לענין ברכה צריך לחש לדעת כל הני דבנותא שלא לברך עוד. גם באלה רבה בסימן ריג דעת הדברי העלת שכתב וסבירא לה דלא מספקא לה להשלחן ערוך כלל. גם בבאר הגר"א בסימן זה סעיף ד, בדבריו המתחיל וכן הלכה, מוכח בהדיא דסבירא לה כהאליה רבה. ודע דמה שכתבנו במשנה ברוך ה' היטב שמוכת וכו', כגון בקריאת שמע על ידי סדר התפלה ובשאר מצות על ידי התפלה (22) או על ידי התפלה להמצוה, כגון מה שאמרו בירושלמי פסחים פרק י' הלכה ג גבי מצה, דבין שפגן ובין שלא כן מצינו שהסב חזקו כן, ובירושלמי דראש השנה גבי היה עובר אחורי בית הנקנס ושמע קול שופר או קול גמל וכו', כדא דהימא כשעובר אבל בעצמך חזקו כן, ופרשו, ודוקא אם עומד אחורי בית הנקנס סתמא לא לא למצוה קאי, אבל בעומד בתוך בית הנקנס ושומע קול שופר מסתמא עומד לשם כונה, וכמו שכתב בספר ישועות יעקב בסימן זה, וכל כהאי גוונא נזכר למצא בכל המצות. ודע עוד, דאף לפי דברי התי"א, בקריאת שמע של ליל שבת לפי מהנהגת שאנו קורין אותה בבית הנקנס בברכותיה קדם זמנה וסומכין על מה שיקרא אותה עוד הפעם בזמנה, אז אף אם ארע שקרא אותה בבית הנקנס בזמנה אף שלא כן לצאת, נראה דצריך לחזור ולקרותה מדינא, דהא לא מוכח מדקראה בסדר התפלה שצריך לצאת קראה, דהרי קוראה תמיד בסדר התפלה אף שלא בזמנה כדי לסמן גאולה לתפלה:

באר היטב

ברכות הלל, ומהיות טוב יחזר לראש ברכה שניה ע"ש, וכ"פ היד"א והר"א ע"ש וע"ל סימן סז: (3) וכן הלכה. ודוקא במצוה דאורייתא אבל מצוה דרבנן א"צ כונה, דכ"ז מ"א: (ג) ראשון. אע"ג דבסעיף ד' פסק דמצות

כפי כונה הינו שייכות לצאת, אבל כונה הלב שישים על לבו מה שהיה אמר א"צ אלא בפסוק ראשון, עמ"א ועין סימן סג ס"ד, ועין כ"מ:

משנה ברוך

ידי המצוה, יצא: (י) וכן הלכה. כתב המגן אברהם בשם הנדב"ו, דזה דוקא במצוה דאורייתא, אבל במצוה דרבנן אין צריך כונה (14), ולפי זה, כל הכרכות שהם גם כן דרבנן, לכד מברכת המזון (15), אם לא כן בהם לצאת יצא בדיעבד. אף במפה מקומות שלחן ערוך משמע שהוא חולק על (16), וכן מבאר הגר"א בסימן תפט משמע גם כן שאין לחלק בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן (17), ודע, דכתב המגן אברהם לקמן בסימן תפט סעיף קטן ח, דאף דהשלחן ערוך פסק להלכה דמצות צריכות כונה, ואם כן היכא שלא כן בפעם ראשונה צריך לחזור ולעשות המצוה (18), אף על פירכין לא יברך עוד עליה, שלענין ברכה צריך לחש לדעת היש-אומרים שאין צריך כונה, ועין בבאר הגולה. ודע עוד, דכתב התי"א דס"ה, דמה דמצרכין לה לחזור ולעשות המצוה הינו במקום שיש לתלות שגשגיה הראשונה לא היתה לשם מצוה, כגון בתקיעה שהיתה להתלמד או בקריאת שמע שהיתה דרך למודו וכדומה, אבל אם קורא קריאת שמע כדרך שאנו קורין בסדר תפלה (19), וכן שאכל מצה או תעק נטל לילב, אף על פ"י שלא כן לצאת יצא, שהרי משום זה עושה כדי לצאת אף על פ"י שאינו מכוון (20), עד כאן לשונו. ורועה לומר: היכא שמוכת לפי הענין שגשגיהו הוא כדי לצאת, אף על פ"י שלא כן בפרוש יצא, אבל בסתמא בודאי לא יצא, כדאיתא בתוספות סנה דף ל"ט ע"א ד"ה עובר ע"ש. וכל זה לענין בדיעבד, אבל לכתחלה ודאי צריך לזהר לכתוב קדם כל מצוה לצאת ידי חובת המצוה, וכן העתיקו כל האחרונים בספריהם, עין בחי"א דס"ה בכלל כא ובדברי החיים הלכות קריאת שמע ובמצוה רב: ה' (יא) כן לבו. כונה זו האמונה כאן אינה הכונה האמונה בסעיף ד, דשם הוא הכונה לצאת ידי חובת מצוה, זה בענין לכל הפרשיות נכמו שכתב הריטב"א בראש השנה וישיה מקצת בכרכות, מה שאין כן כונה זו הוא להתבונן ולשום על לבו מה שהוא אומר, ולקח הוא לעצמו רק בפסוק ראשון (21), שיש בו עקר קבלת על מלכות שמים ואחרותו יתברך. (ט) ויש אומרים שאפילו כונה לצאת הוא לעצמו רק בפסוק ראשון: (יב) או מגיה. (י) והוא שקורא בהלכתה:

א (א) שמע. הינו (ב) כל קריאת שמע, דמה שנכתב בסוף סימן הקודם הוא רק לענין דיעבד: (ב) בכונה. אלהיו רבא הביא בשם הגל"ב, והוא בירושלמי סוף פרק קמא דברכות, דבקריאת שמע מרמז עשרת הדברות: ב"ה' אלהינו' מרמז 'אנכי ה' אלהיך'; ה' אלהיך'; דבור 'לא יתירה לך'; ובפסוק 'ואתה ב' מרמז דבור 'לא תשא', דקאן דרמז למלך לא משתבע בשמה לשקרא; ובפסוק 'ויתבתם', דבור 'לא תחמד', דכתיב 'ביתך' ולא בית הברך; ובפסוק 'ואספת דגנך', דבור 'לא תגב', ד' דגנך', ולא תאסף דגן הברך; ובפסוק 'ואבדתם מורה', דבור 'לא תרצח', דקאן דקטל יתקטל; ולמען ירבו מיכס', דבור 'כבד את אביך'; ובפסוק 'ולא תתור וגו' אחרי עיניכם', דבור 'לא תנאף'; ובפסוק 'למען תזכור וגו', דבור 'זכור את יום השבת', שהוא שקול ככל התורה; ובפסוק 'אני ה' אלהיכם', דבור 'לא תענה ברעך עד שקר'. על כן צריך האדם להתבונן בהם בעת אמירת קריאת שמע, כדי שלא יבוא לעבר על אחת מהן: (ג) באימה ויראה. ונראה (3) דאימה ויראה זו היא באופן זה, שייכות שהוא קורא את שמע לקבל עליו על מלכות שמים, להיות נהרג על קדוש השם המיוחד, ודע: 'בכל נפשך' (2), אפילו נוטל את נפשו, ועל זה אמר הכתוב 'פי עליך הורגנו כל היום', כי אז בכונה זו יקראנה באימה ויראה וירח וזיע: (ד) ברמת וזיע. כתב השור בשם רב עמרם: לשונה איננו לקריאת שמע בכל זמן דקרי לה כפרוטגמא חדשה [הוא כתב צווי המלך על בני מדינתו], ויחשוב בלבו: אלו מלך בשור ודס

שער הציון

(ט) כסף-משנה: (י) מגן אברהם: (ב) הגר"א: (3) ב"ח:

הלכות קריאת שמע סימן כא

חביב (ה) אצלנו: ג בקריאת שמע יש רמ"ה תבות, וכדי (ו) להשלים רמ"ה כנגד איברי של אדם (ז) מסים שליח צבור (ח) ה' אליהם אמת (ט) וחזור ואומר בקול רם (י) ה' אליהם אמת: הגה הבנה כל אדם יוצא, הואיל ושומעין מפיו של שליח צבור שלש תבות אלו (ב"י בשם א"ח), ואם תיחיד רוצה גם כן לאמרם עם השליח צבור, אין אסור (א) (יא) בדבר (דברי עצמו): **ו' ואם הוא קורא בנחיד יבין (ז) (יב) בטי"ו ויין שביאמת ויציב שעולים תשעים, והם כנגד שלשת שמות ההויה, שכל שלש עולה עשרים ושש וארבע אותיות הם שלשים:** הגה ויש עוד טעם אחר בדבר, דט"ו ויין עולין תשעים, והקריאה נחשבת אחד, (יג) הרי תשעים ואחד כמנין השם בקריאתו ובכתיבתו, והרי כאלו אמר ה' אדנ"י אמת (מהר"ק שורש מ"ב ואנור), ויש שכתבו דכל הקורא קריאת שמע בנחיד (יד) יאמר אל מלך נאמן (ה) שמע וגו', כי שלש תבות אלו משלימין המנין של רמ"ה, והוא במקום אמן שיש לענות אחר ברוך הבוחר בעמו ישראל באהבה, וכן נוהגין. ונראה לי, מפל מקום כשקורא עם הצבור לא יאמר 'אל מלך נאמן', רק (טו) יאמר אמן אחר השליח צבור כשמיסים הברכה, (טז) וכן נוהגין ונכון הוא: **ד' הנוהגין לקרות פסוק ראשון בקול רם כדי לעורר הפננה: ה' ינוהגין לתן (ו) (י) (יז) ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון, כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכבד: ו' יצריך (יח) להאריך בחי"ת של 'אחד' כדי שיומלך הקדוש ברוך הוא בשמם ובארץ, "שלוה רומז החטושות שביאמצע**

באר היטב

תחמד, ובפסוק ואספת דבור לא תגב, ובפסוק ואברתם מהרה דבור לא תרצה, ובפסוק למען ירבו ימיהם דבור כבוד את אביך, ובפסוק ולא תחורו דבור לא תנאף, ובפסוק למען תזכרו דבור זכור את יום השבת ששקול ככל התורה. ובפסוק אני ה' אליהם דבור לא תענה ברוך עד שקר. ונוהגין בכל"ב אלוהי בסי' אלוהי רבה עוד רמזים אחרים: (ג) ה' אליהם אמת. ובמקום שלא נהגו לחזור אין מוחין בידם. ובפסוק עשרה מאמרות כתב ד"ש"י אינו אומר בלחש אמת, ויחיד אומר בלחש אמת ואינו חוזר ואומר אמת, אבל מהר"ם אלשקר כתב ש"ל גם בפעם הראשון אמת שלא להפריד ביניהם ואמת השני אינו מן המנין, וכ"כ ה"ה"כ"ח סי' ס"א נח ומהר"ם ח"א סי' ב וצ"ח בפרי"ח ובמ"א. וצ"ח בתשובת נחלת שבעה ח"ב סי' כו שבי' שיש לגנוב בש"ח כשחוזר ה' אליהם אמת שלא יחזור ג"כ תבת אני ע"ש וצ"ח י"א"ה"ן: (ג) בדבר. אבל אינו אומר אמת לחוד עם הש"ח והרי כשמע שמע, דימ וצ"ח כנה"ג: (ד) בטי"ו ויין. ובכרית יבין שאמת עולה במקום ג' שמות ה"ל, י"מ מ"א: (ה) שמע. ובמ"ט כתב שרש"ל לא נצ"ח להפסיק, ובכ"י משמע שמונה קדמונים הוא וכ"כ הפ"ח וצ"ח שכנה"ג: (ו) ידיהם. וי"ל יד ימין:

משנה ברורה

[ב"י]: (ז) מסים שליח צבור. ותיחיד בלחש מסים גם כן בתבת "אמת", אבל אחר כך אינו חוזר לומר "אמת", כי אם שמתחיל ויציב ויכוין, וכדלקמן בסימן ס סעיף י בהג"ה: (ח) ה' אליהם אמת. ובפסוק עשרה מאמרות כתב שהשליח צבור לא יסיים בלחש בתבת "אמת", כי אם כשחוזר ואומר בקול רם, ובזה יצא החשבון רמ"ה, דאי לא הוה ה"ה יתה רמ"ט. אף שהפריד ביה שאלתן צריך שיש לומר גם בפעם הראשון "אמת" שלא להפריד ביניהם, וי"אמת" השני אינו מן המנין אלא ברפת "אמת ויציב" היא, כן כתב הפריימג'דים, והגר"א כתב שהעקר בהעשרה מאמרות: (ט) וחזור ואומר. ובמקום שלא נהגו לחזור (ג) אין מוחין בידם: (י) ה' אליהם אמת. (ד) ולא יחזור גם כן תבת "אני": (יא) בדבר. אבל (ה) אינו אומר "אמת" לחודה עם השליח צבור דה"ה כ"שמע שמע, ואף על פי כן אין משתקין אותו אם שהה ביניהם: (יב) בטי"ו ויין. ובכרית (ו) יבין ש"אמת" עולה במקום ג' שמות ה"ל: (יג) הרי תשעים ואחד. כמנין "אמן" וכמנין זכור נד"מ: (יד) יאמר אל מלך נאמן. צ"ח מגן אברהם וי"ח דמנהג קדום הוא: (טו) יאמר אמן. ומפל מקום אין ללמד מזה לענין אם ברוך על הפרי או שסיים ברכת המוציא ולא אכל צדו, ובתוהו כן סיים חב"ד אותה הברכה, שיענה אחריו אמן, צ"ח פריימג'דים, וכן מוכח לעיל בבאור הגר"א בסימן נט אות יב, צ"ח שם, ששעם ההג"ה בזה משום שהברכות לא נהגו דוקא על קריאת שמע: (טז) וכן נוהגין. צ"ח פריימג'דים, וצ"ח כמה שכתבנו לעיל דלכתחלה יותר טוב שייסיים בשונה עם השליח צבור ולא יצטרף לענות אמן אחריו, צ"ח שם: **ה' ידיהם.** רוצה לומר (ס) יד ימין: **ו' יצריך (יח) להאריך בחי"ת** כתב מהגן אברהם בשם המ"ע, שצריך בחי"ת כשעור שליח ובדל"ת

שערי תשובה

[ג] ה' אליהם אמת. עב"ט. וכבר"י כתב דהב"ח ופרי"ח הסכימו להירושלמי שאם קורא בנחיד שרי לה למכפל ה' אליהם, ושומעתי שבי"ח מהר"ח וצ"ל שנהגו כן רבנו הארי"ל וכן חלק הרמב"ם בענין הקשיות והנזירות שבחיו וימרו, והביאו ש"ל ע"ש. ומי"מ אמת לחודה לא יכפל כמ"ש לקמן סי"ק ג ע"ש שהרי"ם כ"כ בשם רי"ו. וצ"ח בשו"ת מים רבים חלק א"ח סי' א ד"ש"ן שאומר מלת אמת בקול רם וחוזר ואומר ה' אליהם אמת להשלים רמ"ה תבות לאו שפיר עבד, רק יאמר מלת אמת בפעם ראשון כתב בא"ח יחזור ואומר הג' תבות בקול רם, ודוקא הש"ח אבל הצבור לא יחזור כלל ע"ש. וכתב בסדר היום: מי שלא השלים ק"ש ובכר הקדים הש"ח וסיים, יותר טוב שיעמד במקום שהוא וישתק וישמע לש"ח כשחוזר ה' אליהם אמת ואח"כ יגמר הק"ש ויועיל לו כיון שהוא עומד בתוך ק"ש, וזה עדיף טפי מלכבד בטי"ו ויין ע"ש. ובש"ע כתב בשם משה יהודה שכתב שמה שמסתכן לשמע מהש"ח באמצע ק"ש לא הו"ל כקורא למפרע רק לענין שיצא ידי חובתו אבל לא לענין דחשיב הפסק, ומה ששומע מפיו הש"ח לא הוי כקורא בעצמו אלא יוצא י"ח מה שמטל עליו בחיוב להשלים רמ"ה תבות והוא קורא ק"ש כסדרו וכ"כ במאמר מרדכי ע"ש: [ו] ידיהם. עב"ט. ומ"ש בש"ע על פניהם ר"ל על העינים וכ"כ בפע"ח יסור עיניו כידו המניח בו, ואפשר

שולח פרוטגמא תדשה, בודאי היו כל בני המדינה קוראין אותה באימה ויראה ברתת ויצי: קל וחומר לקריאת שמע, שהוא פרוטגמא של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שחביב כל אחד לקרותה באימה ויראה ברתת ויצי. וכתב הפרישה, דלהכי המשילו לפרוטגמא כתב וצווי המלך, לומר לך שלא תקרא קריאת שמע בחיטפה ובמרוצה ובכערו ובדברים, אלא במתן מלה בלה ובתקופת בין דבר לדבר, כאדם הקורא צווי המלך שקורא במתן גדול כל צווי בפני עצמו להבינו על תקוה, כן יקרא קריאת שמע, כל צווי וצווי ענש וענש הנזכר בו ישים אל לבו להבינו, כי הוא צווי המלך הגדול ברוך הוא: **ב (ה) אצלנו.** וכתב הפריימג'דים, שעל אחת כמה וכמה צריך שיראה להבין בכל פעם מה שאומר, ולא לקרותה במרוצה כפי ההרגל ורק לצאת ידי קריאה: **ג (ו) להשלים רמ"ה.** כדאיתא במדרש הנעלם: פתח רבי יהודה ואמר "רפאות תהי לשרך וקשרי לעצמותיך", התורה היא רפואה לגוף ולעצמות בעולם הזה ובעולם הבא, דאמר רבי יהודה אמר רבי נחמיה: בקריאת שמע רמ"ה תבות כמנין איבריו של אדם, והקורא קריאת שמע כתקונו, כל איבר ואיבר נוטל תבה אחת ומתקרא בו, ודא "רפאות תהי לשרך" וכי: והלא בקריאת שמע אין שם אלא רמ"ה תבות וכי, מאי תקנתה? תקנו שיהא שליח צבור חוזר שלש תבות, ומאן נינהו? ה' אליהם אמת, כדי להשלים רמ"ה תבות על הקהל וכי: וכל האומר קריאת שמע שלא עם הצבור אינו משלים איבריו, מפני שחסרו שלש תבות ששליח צבור חוזר, מאי תקנתה? יבין בטי"ו ויין דב"אמת ויציב: ועם כל דא הנה קורא עליו אבא: "מענה לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות" אותם שלש תבות דקריאת שמע ששליח צבור חוזר, לא יוכל להמנות אותם לתשלום רמ"ה כשאר הצבור. עד כאן לשונו בקצור

שער הציור

(א) מגן אברהם: (ב) נחלת שבעה: (ג) דריימשה: (ד) מגן אברהם: (ה) מגן אברהם: (ו) עשרת הקנים:

מילואים

הלכות קריאת שמע סימן ס סא

המשך מעמוד צד

ולחשיג כבוד, ביטל עשה זו ועונשו גדול. וכן האריך בזה בספרו שם עולם (ח"א פ"ב).

והוסיף בספרו חובת השמירה (פ"י אות ה) שכשאומר "ושמתם את דברי אלה על לבבכם" שהוא קבלת עול מצוות, שיתבונן על עצמו שלא לעבור על לאוין ועשיון התלויים בדיבור ובמחשבה, כי כולם הם דברי ה' יתברך.

[משנ"ב ס"ק ג]

לקבל עליו על מלכות שמים, להיות נהרג על קידוש השם המיוחד, ד"ה: "בכל נפשך".

(2) כוונה זו להיות נהרג על קידוש השם, כתב החיי אדם (כלל כא סי"א) בשם הוזהר שיכוון אותה מיד אחרי המילה 'אחד'. ועוד כתב שם שידמה ברעתו כאילו הוא נשרף עכשיו על קדושת שמו ויחשב לו כאילו עשה בפועל ממש. ומלבד זאת כתב החיי אדם (שם סי"ג) שבמילים 'ובכל נפשך' יכוון לקיים מצות עשה של אהבת ה' אפילו נוטל את נפשו.

(פס"ו אות כח) שיראה להכניס אהבת ה' יתברך בלבו שלא יהיה כדובר שקר ח"ו, ובספרו שמירת הלשון (ח"ב חתימת הספר פ"ב) כתב גם כן שכשאומר 'ואהבת' יראה להכניס בלבו אהבת ה' ויתבונן בגדלות הבורא ורוממותו. והוסיף שאם קשה לו לכוון כל זה בעת קריאת שמע, יראה להתבונן בזה על כל פנים פעם אחת ביום, וטוב שיתבונן בזה אחרי צאתו מבית הכנסת לפני שיכנס לביתו לאכול, כמו הרבה מצוות שאין לאכול לפני קיומן.

וכיצד יגיע האדם לאהבת המקום ברוך הוא, כתב בביה"ל לעיל (סי' א סי"א ד"ה הוא כלל) שיגיע לכך על ידי התורה, שכן נאמר בספרי (דברים פסוקא לג) 'ואהבת' - איני יודע כיצד לאהוב את המקום, תלמוד לומר 'זהו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך', שמתוך כך שילמד יכיר את גדלותו של הקב"ה שאין לו ערך ולא קץ. תתיישב האהבה בלבו בהכרח, ויעריך בלבו כי כל מה שיש בעולם מעושר ובנים וכבוד, הכל הוא כאין נגד אהבתו יתברך, ויתגיע תמיד בבקשת חכמת התורה למען ישיג ידיעה בהשם, והקובע את מחשבתו בענינים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לשם שמים, רק להתענג

הלכות קריאת שמע סימן סב סג

המשך מעמוד צד

[משנ"ב ס"ק ט]

מפנה מן המכתר לעמוד בפסוק ראשון⁽¹⁰⁾.

(10) אמנם, בביה"ל לקמן (סי' עב סי"ד ד"ה וכל) כתב שאת הפסוק הראשון לדברי הכל 'אסור' לקרוא כשהוא מזהלך.

[משנ"ב ס"ק י]

ע"פ פשערי-תשובה ובפרי-מגדים⁽¹¹⁾ וכו', ונכון להחמיר⁽¹²⁾.

(11) ולענין המנהיג את הקרון אין יקרא קריאת שמע, שהשערי תשובה (סי"ב ב) כתב שאף המנהיג את הקרון אין צריך לעמוד, והפמ"ג (משב"ז ס"ק ב) כתב שיעמוד בפסוק הראשון.

(12) ולענין תפילת הדרך כשורכב על בהמה, כתב לקמן (סי' קי ס"ק כג) שיעמוד עמה, כיון שאם ימשיך לרכב נחשב כמהלך. והוסיף, שהוא הדין אם יושב בעגלה, אינו צריך לרדת ממנה, אלא שאם אפשר לו יעצור את נסיעתה ויאמר תפילת הדרך.

שמאי, ובבבליה אף בבית שמאי לא עושה, שהרי לדבריהם אסור לעמוד בבבליה.

(8) ואף אם נעמד כדי לעשות בבית שמאי ולא כדי לעורר את הכוונה, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ב) בתחילה שיתכן שצריך לחזור ולקרוא, ולמעשה סיים בצריך עיון.

[משנ"ב ס"ק ח]

בדאמרינן בפירוש פ"ה, מאן דעבר אדברנן שרי למקריה עברנא⁽⁹⁾.

(9) ואף שעל העובר על דברי חכמים כתוב בגמרא (ברכות ג, ב) שחייב מיתה [והוא לקמן סי' תסח ס"ק כג], ביאר הפמ"ג (א"א ס"ק ב ד"ה ודע) שהגמרא מדברת ברובה לעשות בדברי בית שמאי, והשו"ע כאן מדבר באדם שמחמיר לעמוד כיון שרוצה לעורר כוונתו, ובכל אופן נקרא עברין כיון שעבר על דברי חכמים.

הלכות קריאת שמע סימן סד סה

המשך מעמוד 194

סי' רמד ס"ק א) והמקור חיים (סי' סו סוף ס"א) שצריך לקום, וכן כתב בשו"ת שלמות חיים (סי' נה), והחזו"א (דעת נוטה עמ' ריא הע' 49) הורה שאפילו בפסוק הראשון יש לקום. מאידך, האדר"ת (צוהר, אהל ברוך עמ' עט) הורה שבפרשה הראשונה אין לקום, אבל בפרשה השניה נראה שצריך לקום, ולמעשה סיים בצ"ע. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' קמו) כתב שבאמצע הפרק פטור מלקום, אבל בין הפרקים נראה שחייב.

(25) ולקנח את אפו, כתבו הבן איש חי (שם) והקף החיים (סי"ב כו) שאם הוא קנינו בעלמא, אסור כמו שאסור לשאוף טבק, אכן אם יש בזה משום כבוד הבריות, מותר ואפילו בפרשה הראשונה, ובעת הקנינו יפסיק את הקריאה. וכן לנופף במניפה בימי הקיץ כדי להקל מהחום, כתבו הבן איש חי (שם) והקף החיים (סי"ב כו) שאסור באמצע קריאת שמע.

החיים (סי' סו ס"ק ז) בשם הריטב"א (יומא יט, ב) שאם אין אפשרות אחרת, מותר לו לרמוז ואפילו להפסיק בדיבור, שהרי לא גרע משאלת שלום שמותרת מפני היראה, וכבוד שמים עדיף, וכן כתב המקור חיים (סי' י).

והאוסף צדקה בעודו קורא קריאת שמע, כתב הבן איש חי (שנה א פ' וארא אות יג) שאף שזה לדבר מצוה, מ"מ אסור לעשות כן.

ולענין נתינת צדקה באמצע קריאת שמע, כתב הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה מתנות ענים פ"י צידה"ל ס"ק צו) שבאמצע התפילה יתכן שפטור, משום שהעוסק במצוה פטור מהמצוה, אלא שהוסיף (אשי ישראל פ"כ הע' פג) שאם רוצה בכך מותר לתת צדקה אף בפרשה הראשונה של קריאת שמע.

ולקום בפני תלמיד חכם באמצע קריאת שמע, כתבו הברכי יוסף (יו"ד